

İLKÖĞRETİM OKULLARI BEDEN EĞİTİMİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Filiz YAYLACI*

İlköğretim okullarına verilen “kesintisiz ve zorunlu eğitim” görevi, aynı zamanda “kesintisiz ve zorunlu beden eğitimi” anlayışını da beraberinde getirmektedir. İlköğretim okullarında beden eğitimi ve spor etkinlikleri sekiz yıllık bir süreyi kapsamaktadır. İlköğretimin birinci kademesinde öğretime başlanmakta ve gelişim periyodu eğitim süresince devam etmektedir. İlköğretimin ilk beş yılında çocuklar vücutlarının parçalarını kullanmayı ve önemli hareket örneklerini ayırt etmeyi ve mekanik prensipleri öğrenmeyi, kurallara göre davranmayı, denge ve zamanı, alanı kullanma gibi tecrübeleri kazanabilirler. İlköğretimin birinci kademesinde Beden Eğitimi programı başarılı olduğu takdirde çocuklar, ilköğretimin ikinci kademesinde geleceğe dönük plânlanan hareket aktivitelerinde yer alan becerileri kazanabilirler. Yine ilköğretimden sonra bir üst öğretim kademesi olan ortaöğretimde, ilköğretimde uygulanan Beden Eğitimi dersi öğretim programlarının gerektiği gibi uygulandığı varsayılmakta ve program bunun üzerine kurulmaktadır.

İlköğretim okullarının beden eğitimi programları *teorik açıdan*; I. kademedede beden eğitimi ağırlıklı olup, II. kademedede beden eğitiminin yanı sıra spora daha fazla yer verilmektedir. İlköğretim programlarının *uygulamalarına baktığımızda*; hem birinci hem de ikinci kademedede beden eğitimi ve sporun birlikte ele alındığı görülmektedir. Eğitimciler de beden eğitimi ve spor olgusunu bir bütün olarak düşünmektedirler.

Bu iki kavram birlikte ele alındığında beden eğitimi ve spor; İlhan ve Yavaş'a göre, Milli Eğitimin Temel İlkelerine uygun olarak kişinin beden, ruh, fikir gelişimini sağlamaktır. Oyun, cimnastik, sportif çalışmaların bütünü ile kişinin bedence sağlam, fikirce uyanık ve ruhen sağlıklı olmasının aracı olarak görmektedirler. Bu kavramları ve aralarındaki ilişkiyi kurmaya

* Öğr.Gör.Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Bölümü.

çalışırken, aralarındaki güçlü bağları yok etmeden, beden eğitimi mi, spor mu gibi bir ikileme girmeden beden eğitimi ve spor kavramları birlikte düşünülmelidir.

Genel eğitimin önemli bir parçası olan beden eğitimi ve sporun temel amacı, çocukların fiziksel etkinlikler yani hareketler yolu ile eğitimini sağlayarak her öğrencinin hareket kapasitesinin en üst düzeye çıkmasına yardımcı olmaktır. Aynı zamanda çocukların fiziksel, zihinsel sosyal ve duygusal gelişimlerinin en üst düzeye çıkarılmasına katkıda bulunmaktadır. Beden eğitimi dersinin bu işlevleri yerine getirebilmesi için üç temel öğenin; öğrenci, öğretmen ve programın olması gerekmektedir. Bu üç öğe, Beden Eğitimi dersini yönlendiren, biçimlendiren en önemli olgulardır. İlköğretim okullarında Beden Eğitimi dersinin daha etkin ve yaygın duruma getirilebilmesi ve çocukların bir bütün olarak gelişmesi, bu öğeler arasındaki ilişkinin sağlıklı ve uyumlu olmasına bağlı görünmektedir.

Bu makalede söz konusu öğelerden hareketle; ilköğretim okullarının Beden Eğitimi programı incelenmiştir. Çünkü beden eğitimi programlarından birinci derecede, beden eğitimi ve spor yapan öğrenci ve Beden Eğitimi dersine giren öğretmen etkilenmektedir. İlköğretim okullarının Beden Eğitimi programı bütün alanlarda pozitif duyguların gelişimini artırmaya çalışarak, yaşam boyu öğrenme aracılığıyla, çocukların programdaki hedefleri başarmalarına yardım etmesi beklenmektedir.

20. yüzyılda okullarda uygulanan Beden Eğitimi programlarına ilişkin bazı gelişmeler oldukça önemlidir. Bunlardan hareket analizine dayalı yaklaşım, gelişimsel dönemler yaklaşımı ve hümanistik anlayışa dayalı yaklaşıma göre hazırlanmış programlar en çok ilköğretim düzeyinde uygulanmakta ve eğitim programlarını geliştirmek için kullanılmaktadır.

Bunlardan hareket analizine dayalı yaklaşımda kullanılan her aktivite, belli hareket yeteneklerini geliştirmeye ve iletirmeye yardımcı olacak şekilde seçilmiştir. Hareket analizine dayalı yaklaşım; çocuklara hareket etmeyi öğreten bir beden eğitimi yaklaşımıdır. Gelişimsel yaklaşım, vücutlarını kullanmada çocukları eğitmeyi amaçlayan bir beden eğitimi yaklaşımıdır. Programın merkezinde "hareket" kavramından ziyade "çocuk" yer alır. Bireysel eğitim verilerek, her bir çocuğun başarısının üzerinde ayrı ayrı önemle durulmaktadır. Öğretmen çocukların "*gelişimlerine uygun aktiviteler seçilmelidir*" ilkesini eğitim programlarına yansıtma

görevlidir¹. Beden eğitimi ve spor programları bugün, modern eğitim programını benimsemiş olup daha çok hümanistik bir anlayışa dayanır. Hümanistik yaklaşımda programlar, çocuğun tüm gelişimini destekleyen fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını bütünleştiren ve zihinsel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan bir anlayış hakimdir².

Bütün gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de beden eğitimi ve spor, ilköğretim okulları eğitim programlarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. İlköğretim okullarında Beden Eğitimi dersi 1987 yılında geliştirilen "*İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları*" çerçevesinde yürütülmektedir. İlköğretim kademesinde Beden Eğitimi programının hazırlanış ve uygulanış tarzı salt "Hareket Etme ve Beceri Geliştirme" temeline dayanmaktadır. Eski İsveç eğitimine, yani daha ziyade alet vasıtası ile yapılan eğitim etkinliklerine yöneliktir. Uygulanması için mutlaka eğitim salonuna ihtiyaç duyulmaktadır.

Son yirmi yıl içinde programda bazı değişiklikler yapılmış olmasına rağmen, sporda daha iyi sonuçlar alabilme arayışı içine girilmiştir. Bunun okullarda başlatılacak çalışmalarla gelişebileceğine inanılarak haftalık Beden Eğitimi ders saatlerinde bazı değişikliklere gidilmiş ancak okullarda gerekli uygulama aynen bırakılmıştır³. 1997-1998 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından Talim ve Terbiye Kurulu'nun 10.09.1997 tarih ve 143 sayılı kararı ile okullara gönderilen talimatta, haftalık ders dağılım çizelgesinde ders saatleri değişikliğe uğramıştır. Buna göre ilköğretim okullarının birinci kademesinde Beden Eğitimi ders saatleri 2, ikinci kademe ise 1 saate indirilmiştir. Ayrıca ikinci kademe seçmeli ders olarak "Spor etkinlikleri" adıyla ek bir ders ilave edilmiştir.

İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları çerçevesinde, ilköğretim okullarında uygulanmakta olan Beden Eğitimi dersi öğretim programının teorik yapısı incelenerek, dikkat çekici bazı noktalar ana hatlarıyla aşağıda verilmiştir:

¹ Gallahue, L. David. *Understanding Motor Development In Children*. Canada: Jhon Wiley, Sons, Inc. 1982, s.382.

² Bucher, Charles A.- Wuest, Deborah A. *Foundations Of Physical Education And Sport*, St. Louis-Toronto-Santa-Clara: Times Mirror / Mosby Colloge Publishing, 1987, s.25.

³ Dinçtürk, Seydi. *Beden Eğitimi Etkinliklerinde Karşılaşılan Başlıca Sorunlar. Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yay 1988, s.95.

- ❖ Programın tamamında, hedef kitle olarak “öğrenciler” kavramı kullanılmış, ele alınan ünitelerin kız ve erkek öğrenci ayırımı yapılmaksızın bütün öğrencilere (kızlarda güreş ve futbol dalları hariç) ortak olarak uygulanması gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla programın hazırlanışında Beden Eğitimi derslerinde doğal olarak farklı fiziksel ve duygusal donanımlara sahip kız ve erkek öğrencilerin, farklı beklentileri olabileceği dikkate alınmamıştır.
- ❖ Belirlenmiş amaçların en önemli nihaî hedefi, Beden Eğitimi derslerinde, öğrencilerde okul sonrası hayatlarında düzenli spor yapma alışkanlığını ve anlayışını kazandırmaktır. Ancak ilerleyen yaşa paralel olarak spor yapma oranlarında genel bir düşüş gözlenirken, bu oran cinsiyetler arasında kız öğrenciler aleyhinde anlamlı bir boyut kazanmaktadır.
- ❖ Beden Eğitimi programının “Açıklamalar” kısmında öğretmene belirli bir serbestlik tanıyan 18, 19 ve 20. maddeler kapsamında, Beden Eğitimi öğretmenlerinin uygulamalarda cinsiyete özgü beklentileri dikkate almaları gerektiğine işaret edilmektedir.
- ❖ Beden Eğitimi dersleri, hizmet içi eğitim kurslarından yetiştirilen sınıf öğretmenleri tarafından verilebilir. Hizmet içi eğitim kurslarıyla yetiştirilmiş öğretmen bulunmaması halinde bu alana özel ilgi duyan, yetenek ve bilgi yönünden kendini yetiştirmiş öğretmenler arasında karşılıklı olarak değiştirilerek okutulması önerilmektedir.
- ❖ Her öğrencinin aile durumu, arkadaş ilişkileri, kişilik özellikleri, problemleri ve başarı durumunu gösteren bir “Öğrenci Dosyası” tutulması istenmektedir. Okulda öğrencilerin gezip oynamaları için çevre imkânlarından faydalanılacak oyun yerleri (kum havuzu, voleybol, futbol vb. sahalar) ayrılarak ve oyun araçları sağlanacaktır.
- ❖ Beden Eğitimi programı “Kişiliğin Eğitimi” olarak ele alınmaktadır. Çocuğun gelişimi ile ilgili davranışlar, toplum, ilmi veriler, çağdaş eğitim ilkeleri ile beden eğitimi ve spordaki yeni gelişmeler esas alınarak düzenlenmiştir. Programda okul yönetimi, okul doktoru veya sağlık merkezi ile ilişki kurarak, öğretim yılı başında bütün öğrencilerin sağlık kontrolünden geçirilmesi önerilmektedir.
- ❖ Konuların seçiminde, derslerdeki yüklenmelerin şiddeti ve hareketlerin öğretiminde öğrencilerin gelişim özellikleri ile yaş gruplarının dikkate

alınması istenmektedir. İlköğretimde Beden Eğitimi derslerinin büyük çoğunluğunun spor eğitiminden yoksun sınıf öğretmenlerince işlendiği göz önüne alınırsa, programdaki konular ilgili yaş grubuna uygun olsa bile genel ifadeler kullanılması ve belli bir plânlamadan yoksun olması nedeni ile doğru biçimde uygulanamamaktadır. Kendi içinde mantıklı ve tutarlı gibi görülen bu konular okulların imkânlarıyla uyumlu değildir. Programın öğretmene sağladığı bir kolaylık ise çevre şartlarına uyma konusunda serbestlik tanınmasıdır.

- ❖ Beden eğitimi ve spor programlarında yer alan konulara uygun, olanakları, koşulları, çevreyi, yaş gruplarını, cinsiyet vb. faktörleri dikkate alarak uygulanacak yöntemin seçimi yapılmalıdır. Bunlar öğretim ve antrenman yöntemleridir. Birbirinin içinde ve birbirini bütünüleyici olarak bu iki yöntem, beden eğitimi ve sporda çocuklarda geliştirilmek istenen psikomotor ve diğer gelişim alanlarında takip edilen yol olmaktadır⁴. Uygulamada ise gösterip-yaptırma yönteminin dışına çıkılmadığı gözlenmektedir. Programda hareket eğitiminde kullanılacak yöntem açıklanmakla birlikte hareketlerin niteliği konusunda yetersizlikler görülmektedir.
- ❖ Okulun beden eğitimi saatlerinin mutlaka verimli bir şekilde değerlendirilmesi istenmektedir. Tesis, ders araç-gereçlerden tüm öğrencilerin yararlanmaları önerilmektedir. Öğretmenin derslik olarak spor salonu ve açık spor tesislerinin yanında diğer çevresel imkânlardan yararlanabileceği belirtilmektedir. Programda masa tenisi, yüzme, kayak vb. faaliyetlerin uygulamalarının nasıl yapılacağı açık değildir. Öğretim kurumlarında beden eğitimi ve spor çalışmaları için gerekli olan araç-gereç ve malzemenin ihtiyaca cevap verecek seviyede olmadığı Bakanlığa gelen istek yazılarından anlaşılmaktadır⁵.
- ❖ İlköğretim okulları II. kademe programında; öğrencilerine yönelik olarak Beden Eğitimi dersinde kullanılacak tesis, araç-gereç ayrı bir şekilde belirtilmemiştir. Sadece okul bahçesinin öğrenciler için oyun alanı olarak ayrılmasını önermektedir. Programda öğrencilere boş zaman

⁴ Gündüz, Nihat. Beden Eğitiminde Öğrencilerin Değerlendirilmesi, *Orta Öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları*, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları 1988, s.153.

⁵ Özener, Rona. Beden Eğitiminde Tesis, Araç-Gereçlerin Yeri ve Önemi, *Orta Öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Sorunları*, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları 1988, s.134.

alışkanlıklarının iyi bir şekilde kazandırılması konusunda açıklamalara yer verilmiştir.

- ❖ Okul içi çalışmaların, beden eğitimi ve spor faaliyetlerini özendirme, kendini deneme ve tanıma aracı olarak kullanılması düşünülmektedir. Ders süresinin yetersiz olması nedeniyle yalnız ders içi değil ders dışı faaliyetlere de ağırlık verilmelidir. Bazı yetenekli öğrencilerin erken branşlaşma ve müsabaka ortamı hem onların gelişimini olumsuz yönde etkilemekte hem de diğer öğrenciler ihmal edilmektedir. Programda bu nedenle okul içi ve sınıflar arası karşılaşmalara ağırlık verilmesi önerilmektedir. Hazırlık sınıfı olan ortaokul programlarının uygulanmasında V ve VI. sınıflarda oyun ve atletizme önem verilecektir.
- ❖ Beden eğitimi ve spor ile ilgili kazandırılması istenen bilgi, beceri, tavır ve alışkanlıkların tamamının değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin yalnız fiziksel yetenekleri değil, aynı zamanda zihin, duyu ve sosyal yönden *sağlıklı ve dengeli* bir gelişimin sağlanması gerekir. Bu doğrultuda ölçme ve değerlendirme yapılması istenmektedir. Programda “Atatürk ile ilgili görüş ve düşüncelere” konunun özelliğine göre yer verilmesi istenmektedir. Özellikle bu dersin sevdirilmesi, yaşam boyu severek ve isteyerek spor yapma alışkanlığı kazandırmaya çalışılacaktır.
- ❖ Özel eğitime muhtaç çocuklarla ilgili olarak; başarılı ve yetenekli olanların branşlara göre *gruplara* ayrılarak özel olarak yetişmeleri sağlanır. Engelli öğrencilerle ilgili olarak sadece işitme engeli olan öğrencilerin eğitimine yer verilmiştir. Derslerin değerlendirilmesinde “Öğrenci Gözlem Fişleri”ne önem verilmektedir. Öğretmenin gözlem yaparken dikkat edeceği hususlar ayrıca belirtilmiştir.
- ❖ İlköğretim okulları II. kademe öğrencilerinin izcilik kamplarından yararlanmaları için önerilerde bulunmaktadır. Okul, her öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içinde en yüksek başarıya götürecektir kılavuzluğu yapmalıdır. Bu nedenle öğretmenin öğrenciyi tanıma konusunda yapması gereken hususlara geniş yer verilmiştir. Ancak elde edilen sonuçların nasıl değerlendirileceği ve derslerde nasıl kullanılacağı genel ifadelerle belirtilmiştir.
- ❖ İlkokul, ortaokul veya ilköğretim okulları adıyla basılan Beden Eğitimi programlarında dikkati çeken önemli bir nokta da, *okulda her ders, milli amaçlara ulaşmada bir araç* olarak görülmektedir. Beden Eğitimi dersinde öğretmen ise Türk Milleti, Türk Yurdu ve yurt sorunları ile

ilgili bilgiler üzerinde durmak, öğrencilerin bu bilgileri elde etmelerine yardım etmek, bu bilgileri artırmak için onlarda sürekli ilgi uyandırmak ve bu yolla öğrencilere yurda karşı sevgi, bağlılık ve hizmet aşkı aşılama, yurt işlerine karşı kendilerinde ilgi ve duyarlılık uyandırmakla görevlendirilmiştir⁶.

- ❖ Beden Eğitimi dersinin genel amaçları içerik olarak; günlük yaşama dönük beceriler geliştirmeyi ön plâna almaktadır. Bu doğrultuda fiziksel ve kişilik özelliklerinin kazandırılmasına ağırlık verilmektedir. Ayrıca millî duyguları geliştirmeyi amaçlamaktadır⁷.
- ❖ Beden Eğitimi programında dersin özel hedefleri “Sınıf Amaçları” olarak yer almaktadır. Program ünite esasına dayalı olarak hazırlanıldığından, ünite konulara bağlı olarak seçilen hedefler göze çarpmaktadır. İlköğretim okullarının Beden Eğitimi dersi öğretim programında; birinci sınıfta 35, ikinci ve üçüncü sınıfta 39, dördüncü sınıfta 56, beşinci sınıfta 55, altıncı sınıfta 72, yedinci sınıfta 64 ve sekizinci sınıfta 62 hedef cümlesi bulunmaktadır. Bu kadar çok hedefin söz konusu sınıflarda gerçekleştirilebileceği ise tartışma konusudur.

İlköğretim okulları Beden Eğitimi dersi öğretim programında yer alan özel hedeflere genel olarak baktığımızda, dikkati çeken bir diğer nokta öğrencilerde koordinasyon, dayanıklılık, sürat ve çabukluk, kuvvet, hareketlilik ve esneklik özelliklerinin geliştirmesi amaçlanmaktadır. Ancak bu özelliklerin nasıl kazandırılacağı konusunda açıklamaların yeterli olmadığı, branş öğretmeni dışında diğer öğretmenler tarafından söz konusu kavramların anlaşılamayacağı görülmektedir. Her sınıf düzeyinde gerçekleştirilmeye çalışılan bu özellikler koşu, atlama, atma, serbest cimmastik, aletli cimmastik, voleybol, basketbol, hentbol, futbol, güreş, halk oyunları vb. sportif beceriler vasıtasıyla kazandırılacağından, bunlar programın temelini oluşturmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı ve Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının hazırladığı program tasarısının yazılı şekli Demirhan'ın (1992) ortaya

⁶ Millî Eğitim Bakanlığı. *İlkokul Programı*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yay. 1968, s. 9.

Millî Eğitim Bakanlığı. *İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi 1995, s.13.

⁷ Millî Eğitim Bakanlığı. *İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi 1995, s.14.

koyduğu program geliştirme ilkeleri doğrultusunda incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Program tasarısı hazırlamada, çalışma grubunun oluşturması gereken üyeler yer almış mıdır?

a) *Sürekli çalışacak üyeler:* Program geliştirme uzmanı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, konu alanı uzmanı, konu alanı öğretmeni.

b) *Ara sıra katılacak üyeler:* Eğitim psikolojisi uzmanı, eğitim felsefesi uzmanı, eğitim sosyologu, eğitim ekonomisi uzmanı, eğitim teknolojisi uzmanı, eğitim plânlaması uzmanı, gerektiğinde başka danışman üyeler, ebeveyn ve öğrenci temsilcileri.

Program tasarısının hazırlanmasında konu alanı uzmanı ve öğretmenlerden oluşan bir kurulun çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada program geliştirme uzmanlarının bilgisine başvurulduğu ve program geliştirme ilkelerinin dikkate alındığı söylenebilir. Komisyonda bulunan diğer üyelerin çalışmaları hakkında yeterli bilgi yer almamaktadır. Özellikle çocuk gelişimi ve gelişim psikolojisi alanlarında uzmana ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim programda çocuk gelişimiyle ilgili açıklamaların yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle çocuk ve gençlik gelişimi, toplumsal ve ekonomik faktörler beden eğitimi ve spor alanındaki bilimsel gelişmeler, program geliştirme, ölçme ve değerlendirme ilkeleri ışığında, kubaşık olarak çalışmalar yapılmadıkça bunlar istendik düzeyde olmayacaktır.

Hedefler saptanırken; Toplum, Konu Alanı, Birey incelenmiş midir?

1968 yılında hazırlanan Beden Eğitimi dersi öğretim programından kısa bir süre sonra bugün uygulanmakta olan programın temel yapısının oluşturulduğu görülmektedir. Programı incelediğimizde, toplumun incelendiği konusunda kesin bir şey söylenemez. Beden Eğitimi programını oluşturan konu-alanı uzmanı ve öğretmeni olduğuna göre; konu-alanının incelendiği söylenebilir. Söz konusu program disiplinlere dayalı bir program anlayışına göre hazırlandığından bu noktada 1968 programından çok farklı değildir.

Bireyin incelendiğine ilişkin yeterli bilgi bulunmamakla birlikte "açıklamalar" bölümünden anlaşıldığı üzere, cinsiyet ve yaş faktörlerinin dikkate alındığı söylenebilir. Ancak programın bazı çocuklar için ve çocukların çok yönlü gelişimi için yarar sağlamadığı görülmektedir.

Beden Eğitimi programlarında dünya ülkelerinde köklü değişikliklere gidilmektedir. Çocuğu merkeze alan bu yaklaşımlarda her yaş grubunun gelişim özelliklerini dikkate alan ve onların özelliklerine uygun programlara ihtiyaç vardır. Bizde hala toplu öğretimin esas olması nedeniyle ilköğretimin I. kademesinde 1, 2, 3. sınıflar ile 4 ve 5. sınıf, ikinci kademesinde 6, 7 ve 8. sınıf programları kendi içinde aynıdır. Ayrıca ülkenin genelinde çocukların gelişim düzeyleri tespit edilerek standartlar oluşturulmalıdır.

Hazırlanan aday hedeflerin özel hedefler olabilmeleri için; eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi, eğitim ekonomisi süzgeçlerinden geçirilmiş midir?

Ülkemizin beden eğitimi ve spor konusunda belirli ve net bir eğitim felsefesi olmak zorundadır. Daha çok "ülkeyi tanıttacak sporcular mı yoksa sağlıklı bir nesil ve sağlıklı yaşam için spor mu?" bu ikisinin dengesi sağlanamamıştır. Ayrıca program tasarımının hazırlanması sırasında yer almadıklarından dolayı eğitim felsefesi, psikolojisi ve ekonomisinin ilgili ilkelerinin lâıyğı ile dikkate alındığı söylenemez. Tasarıdan çıkartılan sonuç, çalışma grubu üyelerinin eğitim bilimleri uzmanları ile ilişkide olduklarıdır. Hedeflerin önem sırasına konuluşu, kaynaşıklık ve dayanıklılık esaslarına dikkat edildiğı göze çarpmaktadır. Eğitim ekonomisi ilkeleri konusunda ise bir ipucu bulunmamaktadır. Çünkü hedeflerin tümünün, kapalı spor salonu olan okulların dışında Türkiye koşullarında gerçekleştirilebilir olması hayal gibi görünmektedir.

a) Özel hedefler; öğrenci davranışına dönüklük, genellik ve sınırlık, açık ve seçiklik, bir içerikle kenetlilik niteliklerine sahip midir?

Program tasarısı incelendiğinde, hedeflerin çoğunlukla bu niteliklere sahip olduğu söylenebilir. Bazı hedefler ise bu alanda özel bir eğitim almadan gerçekleştirilemez. Dolayısıyla öğretmenlerin bir kısmı hedeflerin soyut ve ayrıntılı olmasından dolayı uygulamada zorluk yaşayabilirler.

b) Özel hedeflerin aşamalı sınıflaması yapılmış mıdır?

Çocuk ve gençlerimize kazandıracağımız davranışlar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olmak üzere üç alanda incelenmektedir. Programda bu üç alanı da kapsayan hedefler bulunmasına rağmen ayrı ayrı ifade edilmemiştir. Özellikle genel hedefler arasında duyuşsal alanda hedeflerin

yoğunlaşmış olması ile özel hedeflerde devinışsel hedeflerin ağırlıkta olması uygulamada kavram karışıklığına neden olmaktadır.

c) Özel hedeflerin davranış tanımları yapılmış mıdır?

Davranışlar gözlenebilir, ölçülebilir mi? Davranışlar yeterince kapsamlı mı? Davranışlar hedef alanını kapsıyor mu? Davranışların sınırları belli mi? Davranışların ifade ediliş biçimleri doğru mu?

Hedeflerin davranış tanımlarının yapıldığı ve davranışa çevrilirken ilgili esaslara uyulduğu söylenebilir. Özel hedeflerle ilgili cümlelerin sonunda "geliştirebilme" ifadesi çoğunluktadır. Çocukların bu dersten beklentilerinin, öğretmenin yardımıyla geliştirilmesi istenmektedir. Çoğunluğu kendi kendini geliştirebileceği ve günlük hayatta kendi başına yapabileceği türden değildir. Yine alt davranışların sayısının en az üç olması gerekirken bu kurala uyulmamıştır. Ayrıca bazı davranışlarda kritik davranışlar üzerinde tekrar bir çalışma yapılması gerekmektedir. Davranışların kendi içinde sıralanışında ve bunların içinde ilgisiz olan davranışlara rastlanmaktadır.

Konu alanı, bilgi ve öğrenme teorilerinin ilkelerine uygun olarak örgütlenmiş midir?

Konuların aşamalı ve sistematik olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Basitten karmaşığa doğru sıralama, bütünlük, süreklilik ve ardışıklık ilkelerine uygunluğun göstergesi sayılabilir. Ancak, konular çocuk ve gençlerin gereksinimlerini karşıladığı sürece anlamlı olacaktır. Ayrıca öğrencilerde kuvvet, çabukluk, hareketlilik, beceriklilik ve koordinasyon özellikleri kazandırılmaya çalışılırken nelere dikkat edileceği konusunda yeterli açıklama yoktur. Bunların oyun ve taklidi hareketler şeklinde öğretilmesi istenirken oyunların çeşidi sınırlıdır. Asıl önemlisi 7-14 yaş grubundaki çocuklara öğretilecek konular kısır döngü haline dönüşmüştür.

Konu alanı ve hedef ilişkisini gösteren belirtke tablosu kullanılmış mıdır?

Program tasarısında belirtke tablosu yer almamaktadır. Özellikle konuların gelişim alanlarına ait hedeflere göre dağılımının yapılarak bunların ölçme ve değerlendirmede kullanılması zorunludur.

Eğitim durumlarının dzenlenmesinde gelişim, öğrenme ve öğretim ilkeleri dikkate alınmış mıdır?

Eğitim durumları hedef davranışı gerçekteşirici nitelikte mi? Eğitim durumları “öğrenciye görelik” niteliğe uygun mu? Eğitim durumları diğer yaşantılar ile kaynaşık mı? Öğrenme yaşantısı ekonomik mi?

Program tasarısında, “İşleniş” başlığı ile oluşturulan eğitim durumlarının yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak, bu haliyle de öğrenmeye hizmet edici nitelik taşımaktadır.

Geçerli test madde ya da durumlarından oluşan değerlendirmeye ilişkin bölümlere yer verilmiş midir?

a) *Tanıma-yerleştirmeye dönük değerlendirme durumlarına yer verilmiş midir?* Tanıma ve yerleştirme amacıyla ölçme ve değerlendirme yapabilmek için öğrencilerin çok yönlü gelişimlerini, değişik alan ve etkinlikler için hazır oluş düzeylerini, ilgilerini, eğilimlerini ve yatkınlıklarını gösteren bilgiler gerektiği açıktır⁸. Programda öğrencileri tanıma-yerleştirme amacına dönük değerlendirmede kullanılacak bilgi toplama yolları hakkında yeterli açıklama bulunmamaktadır.

b) *Biçimlendirme-yetiştirmeye dönük değerlendirme durumlarına yer verilmiş midir?* Biçimlendirme-yetiştirmeye dönük değerlendirmenin ana işlevi; öğretim devam ederken, her bir ünitedeki öğrenme eksiklerini ve güçlüklerini belirlemek, bu eksiklik ve yetersizliklerin giderilmesi ve konuların daha iyi öğrenilmesi için her öğrenciye ayrı ayrı önerilerde bulunmaktır⁹. Beden Eğitimi programında bu tür değerlendirmeye dönük açıklamalar bulunmasına rağmen yetersizdir.

c) *Durum muhasebesine dönük değerlendirmeye yer verilmiş midir?* Durum muhasebesine dönük değerlendirme, dersin tümünün ya da belli kesimlerinin bitiminde yapılır. Programın öngördüğu hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığına bakılarak öğrenci, öğretmen ve programa ilişkin yargılarda bulunulur. Beden Eğitimi programında durum muhasebesine dönük değerlendirmeye ise yer verilmemiştir.

⁸ Özçelik, A. D. *Eğitim Programları ve Öğretim*, Ankara: ÖSYM Yayınları 1989, s.226.

⁹ Tekin, Halil. *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Ankara: Meso Yay., 1987, s.26.

d) *Değerlendirme durumları bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanların tümünü kapsıyor mu?* Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanla ilgili ayrı ayrı değerlendirme yapabilmek için gerekli olan ölçme araçlarının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak ilköğretim okullarında Beden Eğitimi dersi öğretim programının uygulanabilmesi ve çağdaş spor bilimlerinin öngördüğü biçimde yerine getirilmesinin mevcut program ve spor ortamı ile mümkün olamayacağı söylenebilir. İlköğretim okullarında Beden Eğitimi dersinin amaçlarının çok iyi hazırlanmış ve çocuk gelişiminin bütün boyutlarını ele alan, çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek esneklik özelliklerine sahip öğretim programlarının, çok ortamlı eğitim durumlarında, nitelikli beden eğitimi öğretmenlerince uygulanması ile gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır.